

Kuidas kasvatada kodanikuühiskonna virtuaalset kapitali?

Tagasivaade 18. märtsil Rahvusraamatukogus toimunud aruteluseminarile

Rahvusraamatukokku ümarlauale kogunes paar tosinat aktiivselt kodanikuühiskonna asjades kaasaraajakijat, et koos vaagida ühenduste e-võimekust ja selle kasvatamise võimalusi. Alljärgnev on püüe kolme tunni jooksul kogetu lühidalt kokku võtta. Keda huvitab osalejate ring ning ettekannetele toeks olnud slaidid, saab neid vaadata e-Riigi Akadeemia [veebilehelt](#).

Hetkeolukord pole kiita - ühenduste veebilehed on paljudel juhtudel staatilised ja ajast maas. Ka puudub terviklik ülevaade olemasolevatest veebilehtedest, kuna mittetulundusühingute ja sihtasutuste register vastavaid andmeid ei kogu. Neti kataloogis on küll alajatus „mittetulundus“, aga sealne loetelu on kaugel täielikkusest. Ühenduste puudulik kajastus veebis on saanud tõsiseks takistuseks nii ühenduste omavahelisele koostööle kui ka avaliku sektori koostööle ühendustega, sest huvipakkuvaid partnereid ei pruugita üles leida.

Rahastajad (KÜSK ja Vabaühenduste Fond) on suhtunud ühenduste e-võimekuse arendamise projektidesse toetavalt. Eelistatakse selliseid taotlusi, mis kasvatavad ühenduse jätkusuutlikkust virtuaalkeskonnas tegutseda ning kus projekti tulemustest saavad kasu ka teised ühendid. Eeldatakse, et toetust taotlev ühendus avalikustaks veebis piisavalt infot enda kohta (põhikirj, juhatus, majandusaasta aruanded, projektid jne). Ainult veebilehe tegemiseks raha küsimine ei ole põhjendatud, kuna veebis on piisavalt vahendeid, et veebileht suhteliselt lihtsa vaevaga valmis teha. Ühenduste sellekohast teadlikkust on vaja arendada, näiteks, võiks e-Riigi Akadeemia teha vastava juhendi.

Teavitamine kodanikuühendustele huvipakkuvatest arengutest on seni olnud põhiliselt katusorganisatsioonide roll, kes suhtlevad oma valdkonna organisatsioonidega nii veebilehe kui ka uudiskirjade vahendusel. EMSLi infolistis on 3300 aadressi, ENL vahendab infot liidu 50 liikmele, ulatuslik maakondlik võrgustik on Külaliikumisel Kodukant. Siiani on katmata mõned kesksed infovajadused nagu ülevaatlik teave rahastamisvõimaluste ja käimasolevate konkursside kohta, ühendustele huvipakkuvate ürituste kalender jms.

Nõustamine veebipõhiselt on üks EMSLi tegevussuundadest, ühendustele huvipakkuvad materjalid on saadaval veebilehel www.ngo.ee/teabekeskus. Vajadused on ulatuslikumad kui seni võimalik täita. Eriti vajatakse käepäraseid „tööriistu“, mis kergendaks ühenduste tavapärasest toiminist. Vajalik oleks käivitada „eneseabi“ küsimuste-vastuste keskkond, kus ühenduste aktivistid saaksid üksteiselt nõu küsida ja seda anda.

Kaasamine virtuaalkeskonnas kodanikuühiskonna ja demokraatia üldistes küsimustes on fragmentaarne ja see protsess jätkub sotsiaalsetes võrgustikes. Keskse kaasamiskeskonna loomisesse on suhtumine pessimistlik, sest kaasalööjaid on vähe (EMSLi ja ka ENLi kogemus). Võimalikud põhjused on oskuste ja julguse puudumine, aga ka ükskõiksus ja vähene valmisolek koostööks. Ainult veebipõhisest suhtlusest ei piisa, et luua tegusad ja toimivad võrgustikud – vaja on reaalselt kokku saada. Kaasamine on tõhusam, kui see seondub mõne laiemat kõlapinda omava ettevõtmisega nagu näiteks, varivalimised.

10 aastat tegutsenud Haridusfoorumi postilisti kogemus näitab, et hea tahtmise juures on virtuaalne keskutelu siiski võimalik. Selle eelduseks on aktiivse moderaatori olemasolu, kes hoiab arutelu

elavana ja seisab hea, et üksikud kasutajad listi ei kuritarvitaks. Arutelu läheb käima, kui küsimus on eetilistes valikutes ja kui listis esitatakse erinevaid seisukohti. Ka peab listis osalejate arv olema piisavalt suur (hariduslistis ≈1000 liiget) ja mitmekesine, et erinevad elukogemused ja vaatenurgad oleks esindatud. Hariduslist ei ole endale eesmärgiks seadnud tegutseda eestkostega, põhisuiks on osalejate arenemine vastasmõjus. Ilmselt tulebki arvestada sellega, et arutelu toimub erinevates keskkondades ja erinevatel eesmärkidel, kuid sellele lisaks on vajalik selgeks rääkida ühenduste ja võrgustike koostöömehhanismid ühist huvi pakkuvates küsimustes.

Aktsioonidemokraatias on veebi kasutamine olnud tõhus (Minu Eesti algatused, erinevad allkirjade kogumise aktsioonid). Tegutsema on hakanud keskkond www.petitsioon.ee, mille kaudu on võimalik algatada digitaalselt allkirjastatud petitsioone. Siiski on ebaselge, milline tagajärg on sellisel kodanikualgatusel, kuna Eestis ei ole petitsioon õiguslikult reguleeritud.

Osalusveeb on mõeldud valitsuse keskse kaasamisväravana, kus riigiasutused saavad küsida tagasisidet oma algatuste kohta ja kodanikud omakorda esitada ideid ja ettepanekuid valitsusele. Analüüs näitab, et 2009. a. läbis Osalusveebi konsultatsiooni siiski vaid 8% Riigikogule esitatud seaduseelnõudest, agaram konsulteerija oli justiitsministeerium. Kodanike algatuste arv on näidanud kasvatendentsi, ilmselt toimunud teavituskampaaniate tulemusena. Ka saab nüüd Osalusveebi linke postitada erinevatesse keskkonda ja tellida RSS teavitust. Osalusveebil praegu 3000 kasutaja ringis, mis on ilmselt vähe arvestatava mõju saavutamiseks. Siiski on kogunenud juba arvestatav kasutajakogemus, millega saaks uusi liitujaid varustada. Samuti oleks mõttekas püüda lülitada Osalusveebi kasutajate ringi kohalikud omavalitsused ja erakonnad, saavutada koostöö ajakirjandusega ning tihedam side sotsiaalveebidega. Lähtekohaks olgu arusaam, et kaasamine peab jõudma keskkondadesse, kus inimesed on harjunud käima ja seal edastatav info peab äratama huvi aruletava teemaga lähemaks tutvumiseks (näiteks, Osalusveebis esitatud ideede oskuslik esitlemine portaalis Delfi).

Edasist arutelu vajab Osalusveebi kasutajate identifitseerimine, mis võiks olla ID kaardi abil varjunime kasutamise võimalusega. Riigi tugi tuleks anda personaalse veebinduse arengule, et t iga kodanik võiks põhimõttelisel endale luua moodsa veebilehe, mis on võimaline infot jagama ja teiste keskkondadega, ka Osalusveebiga, suhtlema. Edu tagab terviklik nägemus veebiruumist ja julged ideed, mis esmapilgul võivad tunduda utoopilisena.

e-Õigus, mis siiani toimis eraldiseisvana valitsusesisese õigusaktide kooskõlastamise platvormina, on lähitulevikus kavas Osalusveebi ja teiste õigusaktide menetlemist toetavate süsteemidega liidestada. Seejuures on üheks eesmärgiks luua kodanikele paremad võimalused osalemiseks õigusloomes tagades protsessi ülevaatlikuse ja avatuse. Plaanis on 2-tasemeline autentimine: kasutajanime ja parooliga ning tugev autentimine ID kaardi abil. Viimasel juhul on võimalik omistada esitatud arvamusel suurem kaal. Süsteem peaks valmima selle aasta lõpuks, kodanike kaasamine toimub testimise faasis.

Lisaks õigusloomeprotsessi tehnilisele haldamisele on oluline kaasamise kvaliteedi saavutamine. Senine praktika, kus konsulteerimiseks esitatakse keerulised õigustekstid koos erialaterminitest küllastatud seletuskirjadega ei taga kodanikele tegelikku kaasärääkimisvõimalust. Suurem tähelepanu peab olema kavandatava õigusakti mõjude selgitamisele, mis võimaldab inimestel aru saada, kuidas see neid puudutada võib. Samal ajal on kaasamine ka lisavõimalus õigusakti mõju

täiendavaks hindamiseks. Kaasamist saab lugeda läbiviiduks ainult sel juhul, kui see sisuliselt vastab [kaasamise heale tavale](#) .

Kodanikuühiskonna virtuaalse kapitali kasvatamine oli aruteluseminaril osalejate arvates oluline teema, mis vajab jätkuvat tähelepanu. Lepiti kokku, et arutelu korraldaja teeb toimumust kokkuvõtte ja ning leiab keskkonna, kus alanud mõttevahetust saaks jätkuda.

Kokkuvõtte koostas:

Liia Hänni

e-Riigi Akadeemia

e-Demokraatia programmi juht

22. 03.2010